Nr. 5 Vilnius 1938 m. gegužės 31 d. I metai

ŪKININKAS

::: SAVAITINIS „AIDO“ PRIEDAS ŪKININKAMS :::

Pienocentro suvažiavimas

Šiemet Pienocentro metinis narių atstovų suvažiavimas įvyko balandžio 25—26 dienomis. Į suvažiavimą Pienocentro nariai (pieninės) delegavo 435 įgaliotinius. Šiemetinis suvažiavimas buvo už visus metinius suvažiavimus gausiausias. Be daugelio narių ir svečių dalyvavo jame ir Ministeris Pirmininkas V. Mironas.

Apie Pienocentro veikimą per 1937 metus padarė platų pranešimą jo valdybos pirmininkas ir vyriausias direktorius J. Glemža. Jis pažymėjo, kad antrąjį veikimo dešimtmetį Pienocentras pradėjo gana sekmingai, nes sviesto ir kiaušinių kainos užsienio rinkose 1937 m. pabrango ir importo suvaržymai tuose kraštuose sušvelnėjo.

Pagerėjus pasaulinei ūkio konjunktūrai, padidėjo sviesto ir kiaušinių suvartojimas pramoninguose kraštuose, kurie šiuos gaminius importuoja.

1937 metais sviesto kainos buvo brangesnės už 1936 m. kainas vidutiniškai apie 14%. Pagerėjus sviesto kainoms užsienyje, Lietuvos pieninės galėjo išmokėti savo ūkininkams 20 centų brangiau už 1 kg sviesto.

1937 m. Pienocentras išvežė užsienin parduoti 14,96 milijonų kg sviesto (1936 m. — 14,30 mil. kg). Taigi sviesto eksportas padidėjo 4,6%, neatsižvelgiant į nepalankias tų metų karvių šėrimo sąlygas (sausa vasara). Sviesto eksportas pasiskirstė tarp įvairių kraštų šitaip: Anglijon išvežta 70%, Vokietijon — 16%, Artimosiuosna Rytuosna — 8,5% ir likusis į Šiaurės Afriką, Čekoslovakiją, Belgiją ir t.t.

Kiaušinių Pienocentras eksportavo 1937 m. daugiau, kaip 74 milijonus štukų (1936 m. — 66,5 mil. št.). Kiaušinių apie 2/3 eksportuota Anglijon, kiti Vokietijon, Šveicarijon ir Čekoslovakijon. Kiaušinių eksporto būklė ateityje numatoma gera, todėl bus stengiamasi kasmet daugiau jų eksportuoti.

Be sviesto ir kiaušinių Pienocentras 1937 m. dar eksportavo nedidelius kiekius sūrio, kondensuoto pieno, pieno miltelių, kazeino ir kiek daugiau obuolių.

Ypatingas dėmesys 1937 m. buvo kreipiamas į savo prekių tinkamumą, atstovavimą ir reklamą. Todėl įsigyta daugiau nuolatinių pirkėjų užsienyje ir buvo gauta brangesnės kainos.

Taip pat didelę pažangą padarė Pienocentras ir vietos rinkoje, aprūpindamas miestų gyventojus savo gaminiais. Įsteigus centralinę pieninę Kaune, sukoncentruota Pienocentro rankose beveik visa Kauno miesto pieno produktų prekyba. Buvo taip pat gaminama vaisių sultys vietos rinkai. Dabar numatoma pastatyti atskirą fabriką sultims ir kitiems vaisių produktams gaminti.

1937 m. visose pieninėse buvo perdirbta 420 milijonų kg pieno (1936 m. —389 mil. kg) Pieno statymas į pienines padidėjo kaip tik ten, kur anksčiau jis buvo mažiausias. Pieningiausios apskritys buvo Rokiškio, Biržų, Mažeikių, Zarasų ir Panevėžio. Per vasarą pristatoma į pienines 72,5%, o per žiemą 27,5% viso pristatomo pieno kiekio.

Todėl ateityje bus stengiamasi padidinti pieno statymą žiemos metu. Tada nebus tokių didelių sviesto gamyboje svyravimų tarp žiemos ir vasaros, kas eksportui yra begalo svarbu.

Kad karvės būtų geriau šeriamos žiemą, reikia joms duoti daugiau koncentruotų pašarų, išspaudų. Tuo tikslu Pienocentras pasistengė, kad užsienin būtų eksportuojama ne sėmenys, bet išspaustas iš jų aliejus. Tada savo krašte pasilieka sėmenų išspaudos pašarui. Praėjusiais metais Šiauliuose buvo įsteigtas aliejaus fabrikas, kuris aprūpina išspaudomis visą šiaurinę Lietuvą. Kitose vietose veikia kitos aliejinės, anksčiau įsisteigusios. Pašarinių runkelių auginimui išplėsti Pienocentras išdalino ūkininkams 12.000 lt. pašalpų sėkloms ir trąšoms pirktis. Pienocentras taip pat rūpinasi karvių veislės pagerinimu, todėl kasmet duoda premijas pieninėms, buliukams pirkti. Tokiu būdu iki šiol pieninės išdalino ūkininkams daugiau kaip 1.700 štukų gerų veislinių buliukų.

1937 m. pieninių skaičius kiek sumažėjo, nes kaikur mažesnės pieninės susijungė sudarydamos dideles pienines. Bet dabar pieninių tinklas jau yra nusistovėjęs ir labai nepakitės. 1937 m. veikė jų per visus metus 188. Jeigu žymiai padidės pieno statymas, tai reikės pieninių tinklą labiau praplėsti. Nes pieninės, didesnės kaip su 5 — 6 mil. kg produkcija per metus, brangiau atseina aptarnauti nei vidutinio didumo pieninės.

Pieno perdirbimo b-vių narių skaičius 1937 m. padidėjo apie 30% ir pasiekė 15.000.

Pienocentras kartu su Maistu ir Lietūkiu davė pradžią Lietuvos prekybiniam laivynui, kurį dabar perėmė Anglų-Lietuvių Baltijos Laivininkystės B-vė „Loydas“.

M. Č.

ŪKIŠKOS NAUJIENOS

LIETUVOS VALSTYBĖJE

„Maisto“ susirinkimas

Gegužės mėn. 14 d. įvyko „Maisto“ bendrovės metinis susirinkimas. Jame pranešimą apie pereitų metų bendrovės darbus padarė jos valdybos pirmininkas ir vyr. direktorius agr. J. Tallat Kelpša.

1937 m. vidaus ir užsienio rinkoje „Maistas“ pardavė savo prekių už 60 milijonų litų. Vadinasi, 12% arba 6,7 mil. litų daugiau, negu 1936 m. „Maisto“ eksporto vertė 1937 metais yra iš viso rekordinė. Ji siekia 46,8 mil. litų.

Vidaus prekyba. Pardavimai vidaus rinkoje didėja. 1937 m. buvo parduota už 13,1 mil. litų. Vadinasi, 3 milijonais litų arba 23,6% daugiau, negu 1936 m.

1937 metais „Maistas“ turėjo 18.750.850,04 lt. brutto pelno. Išlaidų 1937 m. turėta 17.679.477,51 lt. Tikras 1937 m. pelnas 1.071.372,53 lt.

Labai žymi vieta „Maisto“ darbuose priklauso statyboms ir remontams. Ypač keliais pastaraisiais metais, nes per daugelį metų „Maisto“ pastatai buvo labai mažai remontuojami. Tad didesni remontai savaime susidarė neišvengiami. Be to, statant „Maisto“ fabrikus, jie buvo pritaikomi ir įrengiami kuone išimtinai bekonų gamybai. Dabar su naujai atsiradusiomis „Maisto“ gamybos šakomis yra reikalas turėti nemažas pagelbines įmones. Pavyzdžiui, eksportuojant paukščius reikalinga daug medinių dėžių. Konservams reikalingos skardinės ir toms skardinėms sudėti medinės dėžės. Tam tikslui teko Panevėžyje, o ypač Kaune steigti didesnes techniškas dirbtuves.

„Maiste“ nuolat dirba apie 2000 žmonių: apie 1500 darbininkų ir 500 tarnautojų. Toks žmonių skaičius deda „Maistui“ visuomenišką pareigą sistematiškai rūpintis jų kultūros ir sociali-

niais reikalais. Svarbiausiu b-vės padėjėju kultūros, švietimo ir sporto srityje yra šauliai, kurių būriai veikia visuose fabrikuose. Kaune ir Klaipėdoje bus statomi darbininkams namukai, kur jie netoli fabriko galės už prieinamą kainą išsinuomoti sau butus.

„Maisto" darbo sekmingumas daugiausia pareina nuo užsienio rinkos— nuo eksporto galimumų. Gyvulių, paukščių ir iš jų pagamintų produktų kainos užsienyje nebekyla. Jų pakilimo, atrodo, laukti negalima. Tam tikro susirūpinimo kelia J. A. V. ūkio padėtis, kuri galėtų turėti įtakos ir į kitas, o taip pat Europos rinkas. Vis dėl to atrodo, kad bent iki metų pabaigos „Maistas" sunkumų, kiaules realizuojant, neturės ir pajėgs supirkti bei realizuoti mažiausia 500.000 kiaulių.—Kiaulių tiekimas pasirodė nelauktai didelis. Raguočių tikimasi šiais metais supirkti nemažiau, kaip pernai. Raguočių kokybė pagerėjo. Paukščių (specialiai vištukų ir kalakutų) „Maistas" galėtų supirkti šiemet bent dvigubai daugiau, negu pernai. Eksportui rinkos yra. Žąsų ir ančių daugiau kaip pernai nepirks.

Kada mes taip gyvensime

Didžiausiame ūkininkų laikraštyje randame tokią korespondenciją:

Liudvinavas, Marijampolės apskr. Šiuo laiku pažangiam ūkininkui atsiranda daug įvairių reikalų turėti tai su valdžios įstaigomis, tai su draugijomis, kooperatyvais ir t. t. Kiekvieną kartą vykti į tas įstaigas, ypač darbymetės metu, labai nepatogu, nes sugaišinama daug brangaus laiko. Todėl šios apylinkės ūkininkai vis daugiau įsiveda telefonus, greičiausią susisiekimo priemonę. Be anksčiau telefonus įsivedusių ūkininkų, šiemet vėl pravestos naujos telefono linijos 5 ūkininkams.

Perskaitę tokią korespondenciją galime padaryti vieną išvadą: jeigu jau ūkininkas supranta telefono reikšmę ir įstengia jį įsivesti, tai jau visai gerai gyvena, neblogiau ir už daną.

Pieno savaitė

Norėdamas labiau išpopuliarinti ir išplėsti pieno ir jo produktų vartojimą, Pienocentras birželio mėn. 7 — 12 d. Kaune ruošia „Pieno savaitę". Svarbiausia šios savaitės programos dalis bus pienininkystės paroda, kurios tikslas—supažindinti Kauno visuomenę su Lietuvos pieno ūkio organizacija, jo pažanga ir parodyti įvairių pieno produktų gaminimo ir vartojimo būdus. Šios savaitės metu bus ruošiamos eisenos, paskaitos, lankomos Pienocentro įmonės, platinamos atitinkamos brošiūros ir t. t.

Pienocentro eksportas

Per pirmuosius šių metų 4 mėnesius Pienocentras eksportavo 2.578 735 kg sviesto, o pernai per tą laiką — 2.493.054 kg. Kiaušinių per tą laiką eksportuota 36 milijonai štukų. Pernai per tą laiką buvo eksportuota tiktai 19 milijonų štukų. Taigi kiaušinių eksportas padidėjo beveik 100%. Iš viso už sviestą ir kiaušinius per šiuos keturius mėnesius gauta iš užsienio apie 10 milijonų litų svetimos valiutos.

Statomas aliejaus fabrikas

Lietūkis, Maistas ir Pienocentras Panevėžyje pradėjo statyti didelį, modernišką aliejaus fabriką. Šiame rajone iki šiol nebuvo aliejaus fabriko, todėl sėmenis tekdavo gabenti į Kauną ar Šiaulius, kas sudarydavo nepatogumų. Dabar, veikiant šiam fabrikui, šio rajono ūkininkai brangiau gaus už sėmenis ir pigiau nusipirks išspaudų. Aliejus bus naudojamas linų muilo gamybai, kuri dirba čia pat esamas minėtų organizacijų „Lietuvos Muilo" fabrikas. Šis muilas turi didelį pasisekimą vidaus rinkoje ir užsienyje.

Lietūkis stato malūną

Lietūkis gavo leidimą statyti prie Šiaulių didžiulį, modernų malūną. Jis bus pradėtas statyti ir baigtas šiemet rudenį. Naujasis Lietūkio malūnas bus moderniausias ir didžiausias Lietuvoje. Malūnas bus pastatytas prie Šiaulių elevatoriaus, kuris irgi yra labai didelis. Dabar Lietūkis turės du malūnus, nes vieną pastatė anksčiau Senojoje Kalvarijoje.

65 metai kredito kooperacijai

Kredito kooperatyvai Lietuvos Valstybės teritorijoje buvo pradėta organizuoti anksčiausia nei visi kiti kooperatyvai. Dar 1873 m. balandžio mėn. 14 d. atsirado pirmas kredito kooperatyvas Padubysyje. Po to kredito bendrovių steigimas vyksta iki Didžiojo karo ir dar labiau po karo laisvoje Lietuvoje Taigi šiemet sukako 65 metai pirmam kredito kooperatyvui Lietuvoje. Dar anksčiau keliais mėnesiais buvo įsteigta kredito bendrovė Vydžiuose (dabar Vilniaus vaivadijoje ,Brėslaujos apskrityje).

Angliška knyga apie Lietuvą

Neseniai išleista anglų kalba ir anglų firmų lėšomis, kurios perka Lietuvos gaminius, liuksusinė knyga apie Lietuvą. Autorius Kazys Gineitis. Knyga yra gausiai iliustruota.

Šio leidinio tikslas yra vaizdžiau parodyti užsienio kraštams, kokią didelę pažangą padarė laisva Lietuva, vieningai dirbdama per 20 nepriklausomo gyvavimo metų. Taip pat norima plačiai išgarsinti užsienio rinkose Lietuvos visuomeninių organizacijų. „Maisto", „Pienocentro", „Lietūkio" ir „Sodybos" žymesnius eksporto produktus. Šio brangaus leidinio išleista 10.000 egzempliorių. Kas įdomu, kad spaudos išlaidas apmokėjo anglų firmos, kurios perka Lietuvos prekes. Leidinys dalinamas dykai. Apie 4 000 egz. išsiuntinėta Anglijos maisto krautuvėms — detalistams ir urmininkams. Likusieji egzemplioriai išsiuntinėta viso pasaulio garsiausioms prekybos firmoms ir laikraščių redakcijoms. Ir mūsų redakcija yra gavusi.

Tai tikrai gražus ir vertingas Lietuvos krašto propagandai leidinys. Iš jo galima pamatyti, kad Lietuvos maisto gaminių pramonė ir prekyba yra paslekusi aukštą tobulumo laipsnį ir nė kiek neatsilieka nuo plačiau šiuo atžvilgiu žinomų kraštų.

Reikia akėti sudygęs vasarojus

Ūkininkų laimei, jau palijo gražus lietus, kuris daugelį pasėlių išgelbės nuo pražūties ir labai pataisys. Dabar ūkininkas privalo ne tik džiaugtis lietumi, bet ir pats privalo padėti augalams augti. Pasėtiems ir sudygusiems augalams yra reikalinga stropi priežiūra. Labai ūkininkai klystų, jeigu manytų, kad priežiūra augimo metu reikalinga tik daržovėms. Daržovių priežiūra yra, tiesa, sunkiausia ir reikalauja daug darbo. Daržovės, visiškai neprižiūrimos, neravėjamos ir nepurinamos, visiškai žūtų. Javai yra daug atsparesni už daržoves, greičiau auga ir todėl geriau pajėgia kovoti su piktžolėmis. Bet tai dar nereiškia, kad jiems būtų visai nereikalinga jokia priežiūra. Tiesa, mūsų ūkininkai iki šiol beveik nė kiek nesirūpindavo pasėtu vasaroju, sakydami, kai Dievas duos, tai užderės, o kai neduos, tai pražus. Bet iš tikrųjų ir vasarojinių javų priežiūra reikia rūpintis. Ūkininkas, tinkamai prižiūrėdamas javus, gali žymiai padidinti jų derlių, o daugeliu atvejų gali juos išgelbėti net nuo visiško žlugimo.

Svarbiausia vasarojinių javų priežiūra yra visai panaši į daržovių priežiūrą: reikia naikinti piktžoles ir purinti susmegusią, suskretusią žemę. Šiemet pavasaris buvo labai ilgas, šaltas ir sausas, Todėl vasarojaus sėjos ir dygimo laikas buvo labai ilgas. Kaikur dar iki šiol vasarojus nesudygęs. Kai pasėti augalai neturi palankių sąlygų augti ir net sudygti, tai tada daugiausia naudojasi piktžolės, kurios yra nepalyginti atsparesnės ir geriau prisitaiko prie blogų augimo sąlygų. Jos apauga tik dygstantį vasarojų ir stengiasi jį nustelbti. Kad vasarojas galėtų lengviau kovoti su piktžolėmis, reikia jam toje kovoje padėti — reikia piktžoles išakėti arba, kurių negalima išakėti (usnys, kiauliapienes,šalpusnis),tai reikia išravėti.

Antras dalykas, tai žemės purinimas vasarojuje. Dauguma mūsų žemių yra linkę greitai supulti, susmegti. Ypač tos žemės greit susmenga, kuriose maža yra kalkių, rūgščios, jauros ir moliai. Kai tik esti didesnis ir smarkesnis lietus, tai tokia žemė apsišarvoja stora lyg cementine pluta, pro kurią negali augalai išsikalti iš žemės.

Taip pat negali oras įeiti į žemę ir jos pravėdinti. Tokioje dirvoje, kuri yra apsidengusi pluta, apmiršta visas gyve-

nimas, gerosios bakterijos, kurios ruošia augalams maistą, negali veistis ir veikti. Augalų šaknys be oro užtrokšta ir negali augti. Todėl, kad visus šiuos blogumus būtų galima pašalinti, reikia būtinai dirvos paviršių supurinti. Ypač jauni augalai yra labai jautrūs žemės susmegimui ir reikalauja stropiausios šiuo atžvilgiu priežiūros.

Visiems vasarojiniams augalams, be išimties, yra naudingas dirvos purinimas. Tačiau dirvą legalime purinti akėjimu. Kai kurie augalai (miežiai, linai ir ankštiniai) labai nukentėtų nuo akėjimo, daug jų išsirautų ir išsimindžiotų. Todėl šiuos augalus galima akėti tik tais atvejais, kai jiems gresia didelis pavojus nuo žemės sukietėjimo ar piktžolių. Kitais atvejais stengiamės apseiti neakėję arba akėjame labai atsargiai lengvomis akėčiomis. Visus kitus augalus: bulves, avižas, kviečius turime būtinai akėti ir tai po du kartu, jeigu yra reikalas. Žemės purinimas arba akėjimas apsaugoja dirvą nuo išdžiūvimo.

Dėl aukščiau išvardytų priežasčių sudygęs vasarojus reikia būtinai akėti.

Javus akėti yra geriausia, kai žemė yra nei persausa nei peršlapia. Akėti reikia pagal reikalą, po vieną arba po du kartu, važiuojant ta pačia vieta. Akėčios turi būti nepersunkios, kad mažiausia jos galėtų išrausti javų daigų, bet turi būti aštrios.

Nors akėjant vasaroją išsiakėja nemaža daigų, bet už tai likusieji labiau išsikrūmina ir sutankina pasėlius.

Akėčias reikia leisti tokia kriptimi, kad kuo mažiausiai išsiraustų daigų, t.y. išilgai pirmykščio akėjimo.

Kai augalai dėl dirvos plutos negali išsikalti iš žemės, tada reikia be atodairos akėti bet kokius augalus: miežius, linus ir ankštinius, nekalbant jau apie avižas ir kviečius, kuriems akėjimas visada yra naudingas.

Akėjimas dygimo metu yra pirmas ir j s ne kasmet yra reikalingas, o tik tada reikalingas, kai smarkus lietus suplaka nesudygusį vasaroją. Antrasis akėjimas yra būtinas kasmet, kai javai paauga ir turi kelių—4—5 lapelių želmenis, o piktžolės lenktiniuojasi su kultūriniu augalu. Tada akėjimas labai patarnauja javams ir jie po to paima viršų kovoje su piktžolėmis. Paakėtoje žemėje ilgiau išsilaiko drėgmė, todėl ir tas labai augalams padeda augti.

Taigi dabar po lietaus yra tinkamiausias laikas akėti vasaroją. Ankštiniai augalai lengvai lūžta nuo akėčių, todėl juos reikia akėti giedrią dieną, apie vidurdienį, kai augalai yra kiek pavytę ir esti ne trapūs.

Prieš akėjant galima išbarstyti javuosna lengvai tirpstančias mineralines trąšas, salietrą arba salietšaką, jei norime sustiprinti dirvos maistingumą azotu.

Sudygusių linų negalima akėti, juos galima tik ravėti rankomis.

Agr. M. Čibiras.

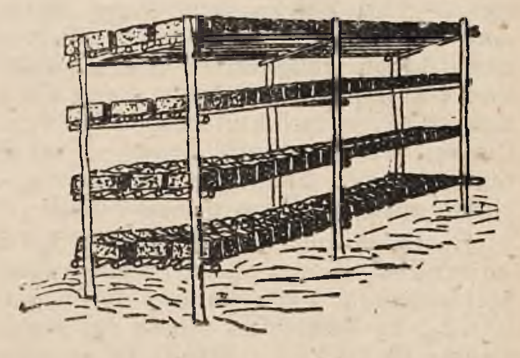
Samaninė durpė

Pastaruoju laiku vis labiau jaučiama šiaudų kraiko stoka. Dėl to nukenčia mūsų laukų ūkio našumas, nes pagaminama mažai mėšlo. Ateityje kraiko klausimas dar bus opesnis ir visu rimtumu tenka atkreipti dėmesį į durpių kraiko gamybą. Reikia pasakyti, kad durpė yra viena geriausių šiam tikslui naudojamų medžiagų. Todėl ūkininkai, turintieji tinkamus durpynus, turėtų susirūpinti šia gamyba.

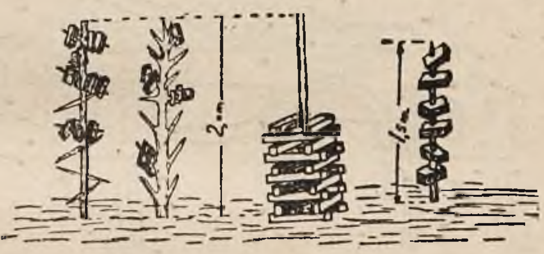
Geriausia kraikui tinka aukštųjų durpynų mažai sutrūnijusi šviesios spalvos baltųjų samanų durpė, kuri duoda labai menkos vertės kurą. Dažniausia kraikui tegalima imti iki 1—1,5 metro gilumo paviršutinį sluogsnį. Gilesni sluogsniai būna labiau sudurpėję ir šiam tikslui mažiau tinkami. Kraikinę durpę suspaudus, išbėga vanduo, bet paleidus, ji vėl išsitaiso lyg kempinė. Dėl to šios samanos gali sugerti didelį kiekį skysčių. Be to, ir peleningumas jų yra mažas — siekia 0,5—3%. Per 10% peleningumo durpių kraikas duoda daug dulkių ir tokį varoti nepatariama. Taip pat visiškai sudurpėjusi durpė, kaip jau aukščiau minėjau, kokios sudėties ji bebūtų, duoda žemos rūšies kraiką, nes mažai sugeria skysčių, greit susimina ir stipriai dulksta. Žemųjų durpynų, nors ir menkai sutrūnijusi samaninė durpė, duoda labiau trupantį, be purumo ir beveik per pus mažiau sugeriantį skysčių kraiką.

Kasti galima dvejopų būdu statmenai ir gulsčiai. Gulsčias yra geresnis, nes, kasant statmenai, gaunasi nelygaus paviršiaus durpių plytelės, kurias nepatogu sukrauti. Be to, kasant statmenai gaunasi daug atmatų. Taip pat durpių plytelės galima kasti paprastu aštriu kastuvu, o jei durpynas mažai kelmuotas ir be šaknų, paviršutines samanas galima pakelti plūgų, drapoku ar akėčiomis. Negalint pasinaudoti pastaromis priemonėmis, samanos pakeliamos tam tikru kabliu. Šis gamybos būdas, kaip spėjama, pirmiausia pradėtas Lietuvoje, todėl vadinamas lietuvišku. Savaime aišku, patogus darbas tik reikiamai nusausintoje pelkėje. Gamybą galima vykdyti nuo ankstybo pavasario įšalui išėjus, iki prasidedant žiemos šalčiams. Rudeniop iškasta durpė lauke paliekama stovėti per žiemą. Peršaldyta masė geriau džiūsta ir duoda vertingesnį — daugiau skysčių ir dujų sugeriantį — kraiką.

Kraikdurpių džiovinimas. Iškastos plytelės pradžioj džiovinamos krūvelėse po 5—7 št., vėliau kraunamos į vėjines, kuriose džiovinamos ,kol reikalinga. Turint daugiau laiko, gali-

ma pasidaryti žardelius, šakotus ar be šakų baslelius kuriuose sukrautos ar susmaigstytos durpių plytelės dar geriau išdžiūsta. Basleliai įtvirtinami žemėje (žiūr. žemiau dedamą pav.).

Pakelta nuo žemės kraikinė durpė plūgu, akėčiomis, drapoku ar kabliu, jei durpynas nusausintas, džiovinama vietoje panašiai, kaip šienas Jei nenusausintas durpynas, tai durpė gabenama į sausą vietą, kur paklojama nestoru sluogsniu. Sausesniu laiku jos greit išdžiūsta, ir grėbliais suverčiamos į nedideles kupetikes, kuriose dar kiek padžiovinama ir vežama namo.

Prieš kraikiant tvartuose, durpes reikia susmulkinti. Smulkinama specialiais rankiniais ar arklių jėga sukamais smulkintojais (pav. 36 pusl.). Kraikines durpes patartina smulkinti ne visas iš karto, bet nedideliais kiekiais pagal reikalą. Susmulkintos sugeria daugiau oro drėgmės ir užima didesnę vietą patalpoje. Durpių kraiką reikia laikyti sausoje ir nuo lietaus apsaugotoje vietoje. Geras durpių kraikas negali turėti daugiau 35% drėgmės.

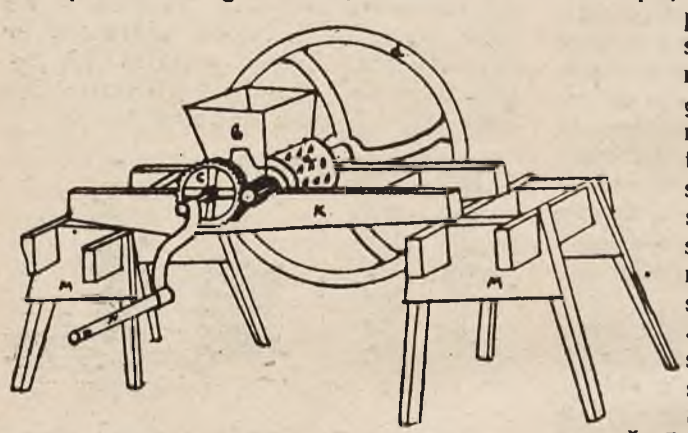
Durpių kraikas, ypač iš aukštųjų durpynų, turi nemažai įvairių rūgščių. Atsižvelgiant į tai, geriau jį vartoti kartu su šiaudais. Tuo sumažinama ne tik rūgštingumas, bet samanos ne taip greitai susimina. Paprastai pirma dedama apie 10 cm sluogsnis durpių kraiko, o ant viršaus šiaudų. Toks guolis būna švaresnis ir gautas mėšlas tinka įvairioms žemėms.

Karvei vienam kartui reikia apie 4 kg, arkliui 5 kg, kiaulei — 2,5 kg, aviai — 2 kg, triušiui — 100 gr, vištai— 15 gr, ančiai ir žąsiai — po 25 gr.

Lyginant su šiaudais, baltųjų samanų durpių kraikas yra žymiai vertingesnis. Jis sugeria drėgmės 10—15 kartų daugiau, negu pats sveria, tad 3—5 kartus daugiau, negu šiaudai. Pavyzdžiui, 100 kg ruginių šiaudų sugeria vandens 241 kg, o tas pat kiekis baltųjų samanų kraiko iki 1.600 kg, žaliųjų samanų (žemojo durpyno) durpė mažiau, būtent— 900 kg. Sugeriamų srutų kiekio santykis yra kiek mažesnis: 100 kg sugeria 220—240 kg, o durpių kraiko tas pat

kiekis—500—700 kg srutų. Todėl vartojant durpių kraiką iš dalies atpuola srutų duobių įrengimo reikalas. Žinoma, šiuo klausimu galima būtų drąsiau pasisakyti tik, padarius platesnius tyrimus. Durpių kraikas duoda sausą, šiltą ir minkštą guolį. Sekliuose tvartuose gyvulius apsaugoja nuo grindų šalčio.

Be to, durpių kraikas sugeria kelis kartus daugiau amoniako, negu toks pat kiekis šiaudų. 1 kūb. metras durpių suriša 2,5 kg amoniako, o toks pat kiekis šiaudų tik 0,25 kg. Atseit, sulaikomas

išgaravimas taip branginamo azoto. Oras tvartuose visada būna be kvapo ir švarus, nes jos sugeria ne tik amoniaką, bet ir kitas kenksmingas dujas. Štai kodėl durpių kraikas turi didelės reikšmės gyvulių sveikatingumui. Pastebėta, kad arkliai, stovėdami ant šio kraiko, beveik neserga kanopų ligomis (pav., kanopų puvimu). Susirgę greičiau pagyja, negu stovėdami ant šiaudų. Durpės turėdamos 30—35% huminių rūgščių yra gera apsaugojanti priemonė ir per epidemiją užkerta kelią vystytis kenksmingoms ligoms. Be to, karvių pienas gaunamas švaresnis, nes durpių kraike mikroorganizmų skaičius yra tris kartus mažesnis negu šiauduose.

Durpių kraiko mėšlas ne taip greit perdega, drąsiai galima krauti į krūvas, nebijant, kad srutos ištekės ar išgaruos, užima mažiau vietos kaip šiaudai, o nugabenimas ir iškratymas ant pievos yra žymiai patogesnis ir lengvesnis.

Apskritai, durpių kraikas tinka visiems gyvuliams. Paukštidėse, galima sakyti, jis yra nepakeičiamas. Dėl visų minėtų gerų savybių užsienio ūkininkai durpių kraiką plačiai naudoja.

Jau minėjome, kad durpių kraikas, ypač iš aukštojo durpyno, turi daug organinių rūgščių. Dėl šios priežasties, grynas durpių kraiko mėšlas tinka tik nerūgščiose, sausose ir šiltose dirvose. Nenusausintose ir rūgščiose dirvose jis per lėtai pūsta. Tačiau į jį primaišius šiaudų mėšlo arba kalkių, esąs rūgštingumas sumažėja, padidėja bakterijų veikimas ir gautas mėšlas tinka visokioms žemėms. Norint iš karto gauti gerą mėšlą, patartina durpes visada kraikti kartu su šiaudais.

Durpių kraiko mėšlas gerai veikia į dirvų struktūrą. Lengvoms žemėms suteikia rišlumo, sulaiko jose daugiau drėgmės ir nuo sausrų javai mažai nukenčia. Molinėms dirvoms suteikia purumo. Palyginus su šiaudų mėšlu, jis laukuose ne taip greit išdžiūsta ir yra turtingesnis azotu. Užsienyje darytais bandymais, vartojant durpių kraiko mėšlą, varpinių javų derlius pakilo 10—12%, o bulvių net 25%.

Durpių milteliai. Smulkinant kraiką kartu daug gaunasi smulkesių, kuriuos išsijojus per rėtį (sietą) galima gauti, taip vadinamų, durpių miltelių. Dar miltelius gamina specialiais malūnėliais (žiūr. pav.).

Durpių milteliai ūkyje turi didelį pritaikymą. Išvietėse paprastai žmonių mėšlas skleidžia nemalonaus kvapo nuodingas puvimo dujas. Tuo būdu nyksta geras mėšlas ir užteršia sodybos orą. Tiksliausiai būtų retkarčiais pabarstyti durpių milteliais arba smulkiomis durpėmis. Išeinamai vietai per metus reikia sunaudoti 50—70 kg miltelių. Jie sulėtina puvimo vyksmą, suriša amoniaką ir kitas kenksmingas, nemalonaus kvapo dujas ir sugeria daug skysčių. Šių savybių dėka durpių milteliai pasižymi užmušančiu veikimu ir apsaugoja žmones nuo užkrečiamųjų ligų. Išviečių mėšlas, sumaišytas su milteliais duoda puikią trąšą. Gaunama apytirštė bekvapė masė, kurią tiesiai galima kabinti šakėmis. Azoto, kurio šiaip vasaros metu išgaruoja iki 90% (žiemos metu kiek mažiau), nuostoliai būna labai nedideli.

Durpių milteliai nepakeičiami ten, kur būtina apipilti įvairias atmatas, ypač epidemijų metu. Taip pat jie yra puiki priemonė apsaugoti žiemą vaisius. Obuoliai ir kriaušės apipilti, nors ir nestoru miltelių sluogsniu, neperšala. Apsaugoja nuo šalčio įvairias daržoves ir šakniavaisius — morkas, bulves, runkelius ir pan. Dėl dezinfekuojančių savybių durpių milteliuose ir kraike ilgai negesdami išsilaiko vaisiai, kiaušiniai, mėsa ir kiti maisto produktai. Ledaunėse jie tiesiog yra nepavaduojami. Jais užpiltą ledą galima išlaikyti per visą vasarą. Tiek milteliai, tiek durpių kraikas statyboje gali būti plačiai panaudoti — jie yra blogi garso ir šilimos laidininkai, sunkiai užsidega ir kaip jau minėjau turi dezinfekuojančių savybių, stabdančių parazitų veisimąsi. Be to, jie vartojami tarpsieniams, luboms užpilti, namų, rūsių, ledaunių įzoliacijai ir kt.

Pūdymo įdirbimas

Pūdymų mūsų krašte yra gana daug. Vieni ūkininkai pūdymauti paliktus sklypus jau rudenį du kartus, o blogiausiu atveju vieną kartą suaria, o pavasarį akėja, drapokuoja ir iki žiemkenčių sėjos nuolat atitinkamu laiku įdirba. Tokis pūdymas vadinasi juodasis, nes jame neleidžiama suželti žolėms. Šiuos rūšies pūdymas yra naudingiausias. Bet dažniausiai mūsų ūkininkai pūdymauti palikto sklypo rudenį nearia, kad jame suželtų žolė. Dėl to paties tikslo neария jo ir pavasarį. Per ištisą pavasarį jame ganomi gyvuliai. Tiktai birželio pabaigoje jis tręšiamas ir ariamas. Šios rūšies pūdymas yra kenksmingas, nes žemė visai neįsidirba, o ganomi gyvuliai sutrypia, sugadina jos struktūrą. Jame gyvuliai, žinoma, irgi nepriganomi, nes dažniausiai jame suauga tiktai piktžolės, kurios savo maistingumu visai nepasižymi, netgi kartais pakenkia. Todėl šios rūšies pūdymai turėtų visai išnykti kaip žalingi.

Juodieji pūdymai irgi nevisada naudingi. Reikia atsiminti, kad laikant juodąjį pūdymą, žemė per visą vasarą neišnaudojama jokių augalų auginimui. Todėl mažažemiui yra didelis nuostolis. Ypatingai pūdymas nereikalingas ir žalingas esti tiems, kurie turi lengvesnes ir visai lengvas dirvas. Tiktai sunkiųjų dirvų ūkininkai dažnai esti priversti laikyti juodą pūdymą dėl to, kad galėtų gerai paruošti žemę žiemkenčiams.

Kai kas mano, kad pūdymauti paliekama žemė dėl to, kad ji „pasilsėtų". Šis manymas yra klaidingas. Gerai dirbama, tręšiama žemė jokio poilsio nereikalauja, nes ji negali pavargti, jeigu tik joje neauginami tie patys arba giminingi augalai keletą metų iš eilės.

Apskritai apie pūdymus reikėtų pasakyti, kad mažažemiams jie yra nenaudingi. Galima dar pateisinti, jeigu pūdymą laiko sunkiųjų dirvų ūkininkai. Lengvųjų žemių ūkininkams pūdymo laikyti visai negalima, nes lengvoje žemėje pūdymas nieko nepadeda. Be to, jeigu jau laikomas pūdymas, tai būtinai reikia laikyti tiktai juodas pūdymas. Ganyti gyvulių pūdyme jokiu būdu nepatartina.

Čia neminėjome žaliųjų pūdymų, kurie užsėjami kai kuriais augalais. Tie augalai (lubinas, mišiniai) laikomi iki tol, kol ateina laikas ruošti laukus žiemkenčiams. Šios rūšies pūdymas yra gana plačiai praktikuojamas, ypač lengvose dirvose (lubinas) Bet jis tiktų ir sunkesnėse dirvose ir daugeliu atvejų pavaduotų juodąjį pūdymą. Žaliasis pūdymas ūkininkui visada naudingesnis už juodąjį, nes žemė išnaudojama kokiam nors augalui išauginti ir vistiek gerai žiemkenčiams įsidirba. Dėl to, užuot laikę juodąjį, o ypatingai, užuot auginę pūdymų piktžoles ir ganę gyvulius, ūkininkai privalėtų, jeigu būtinai reikia, laikyti žaliąjį pūdymą.

Juodasis pūdymas reikia stropiai dirbti iki pat žiemkenčių sėjos. Rudenį pūdymauti palikta dirva reikia suarti pirmiausia negiliai, o prieš žiemą giliai. Pavasarį, kai tik viršutinis dirvos sluoksnis apdžiūsta, tuojau lengvomis akėčiomis akėjamas, kad neperdžiūtų ir geriau įšiltų. Kiek vėliau, kai žemė tinkamai išdžiūsta, pūdymas drapokuojamas, o jeigu labai sugulęs. tai aria-

mas. Išdrapokuotas ar išartas pūdymas išsivėdina. Tada dirvoje pradeda smarkiai veikti naudingosios bakterijos. Jos priruošia žemėje augalams maisto. Suartas pūdymas, kai tiktai arimas nudžiūsta, tuojau reikia lengvomis akėčiomis suakėti. Taipgi ir po drapokavimo, jeigu drapokas leidžiamas giliai, naudinga lengvomis akėčiomi sulyginti žemė. Tada iš dirvos neišgaruoja drėgmė, pūdymas neperdžiūsta. Po kiekvieno didesnio lietaus, kuris žemę suplaka, būtinai reikia lengvomis akėčiomis suakėti, kad susinaikintų susidariusi pluta. Tada į žemę laisvai patenka oras ir netrukdo daugintis ir dirbti bakterijoms, kurios dirvą geriausiai išdirba, pagerina. Jeigu po kiek laiko suauga pūdyme piktžolės, tai reikia tuojau drapokuoti, kad jos susinaikintų.

Birželio pabaigoje į pūdymą vežamas mėšlas, tuojau iškratomas ir visai negiliai apariamas. Mėšlą aparus, laukas vėl reikia lengvomis akėčiomis suakėti, kad neperdžiūtų. Negalima mėšlo krauti į mažas krūveles ir jos laikyti keletą dienų. Geriausia mėšlas iš karto kratyti ir tuojau aparti.

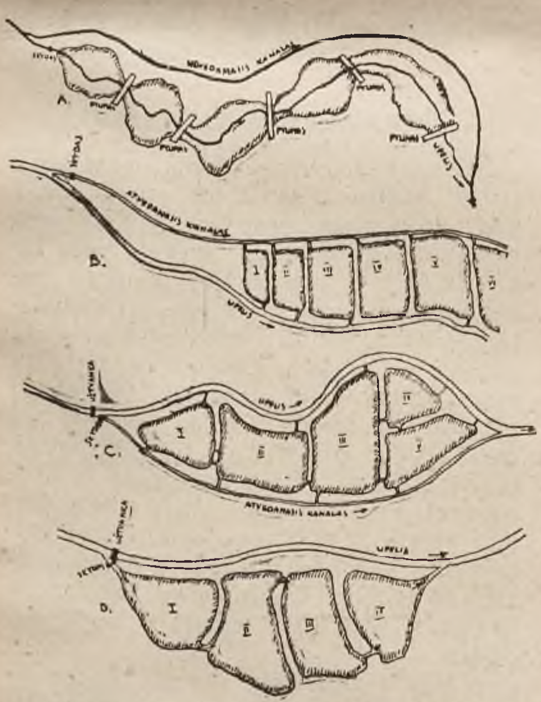
Jeigu pūdymas skiriamas rugiams, tai paskutinį kartą jis ariamas apie 4 savaites prieš sėją. O jeigu skiriamas kviečiams, tai galima suarti keletą dienų prieš sėją. Iki arimo sėjai pūdymas turi būti nuolat švarus, be piktžolių ir be plutos. Kai tik pasirodo piktžolės arba pasidaro pluta, tuojau reikia akėti arba drapokuoti.

Jeigu pūdymas gerai įdirbamas, tai dažnai nereikia jis ir mėšlu tręšti. Užtenka duoti jam kai kurių mineralinių trąšų, nes vien geru įdirbimu galima žymiai pakelti jo derlingumą. Juodasis pūdymas naudinga laikyti tik tuo atveju, kai jis gerai įdirbamas ir kai tuo įdirbimu pakeliamas jo derlingumas ir tuo būdu sutaupoma trąšos, kurios sunaudojamos šakniavaisiams. Priešingu atveju geriau laikyti žalias pūdymas, nes jis daug naudingesnis.

J. J—kas.

Žuvų tvenkiniai ir jų įrengimas

Kaip jau praėjusiame „Ūkininko" numeryje buvo minėta, tvenkiniai prie upės galima įtaisyti įvairiais būdais. Žemiau dedame brėžinį, iš kurio matosi 4 (A, B, C ir D) tvenkinių įtaisymo būdai.

Viršutiniame (A) brėžinyje suprojektuoti slenkstiniai tvenkiniai. Vanduo į tvenkinius įleidžiamas iš upelio. Vandens perteklius nubėga greta tvenkinių iškastu nuvedamuoju kanalu. Toks tvenkinių įtaisymo būdas yra pigus, nes nedaug tereikia pylimų. Bet ši tvenkinių sistema yra bloga, nes negalima iš kiekvieno tvenkinio išleisti vandens betarpiškai į upelį.

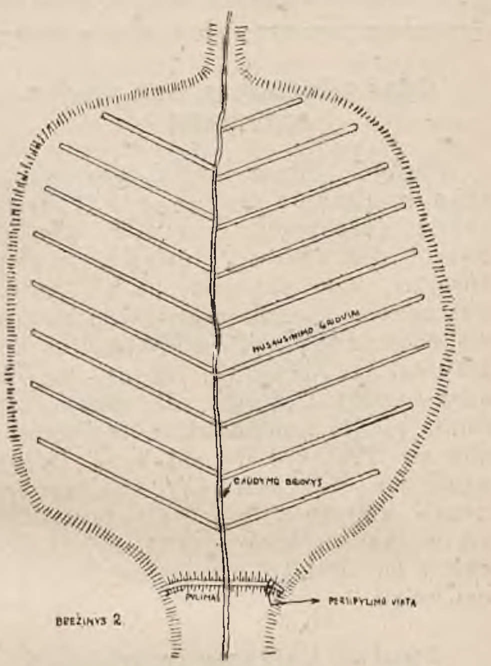
Antrame brėžinyje (B) matome kitokiu būdu įtaisytus tvenkinius. Vanduo į tvenkinius atbėga iš upelio atvedamuoju kanalu. Vanduo įbėga į kiekvieną tvenkinį atskirai, o išbėga irgi iš kiekvieno tvenkinio atskirai į upelį. Tai yra geras būdas, nes kiekvieną tvenkinį pagal reikalą galima valyti, ištuštinti ir t. t. Bet šiuo atveju reikalingas ilgas atvedamasis kanalas. Kanalas ilgas daromas todėl, kad gautųsi didesnis kritimas. Tokiu būdu tvenkiniai galima įtaisyti prie tokios upės, kuri turi didelį nuolydį.

Geriausia tvenkinių sistema parodyta trečiame (C) brėžinyje. Šiuo atveju tvenkiniai daromi prie pat upės užtvankos. Vanduo į kiekvieną tvenkinį atbėga betarpiškai atvedamuoju kanalu. Šis kanalas yra visai trumpas. Kiekvienas tvenkinys dar sujungtas vienu kanalu su upeliu, kuriuo vanduo išbėga iš tvenkinio į upelį ir vienu kanalu su gretimu tvenkiniu, kad, reikalui esant, vanduo iš vieno tvenkinio būtų galima nuleisti į gretimą tvenkinį. Nors šis būdas reikalauja nemaža pylimų ir skydų, tačiau jis patogiausias.

Paskutiniame (D) brėžinyje parodyta beveik tokia pat tvenkinių sistema, kaip ir pirmame (A). Vanduo į tvenkinius patenka iš upelio. Iš pirmo tvenkinio bėga į antrąjį, o iš šio į trečiąjį ir t. t. Šios sistemos tvenkiniai turi blogų savybių, nes negalima iš kiekvieno tvenkinio vandens išleisti betarpiškai į upelį.

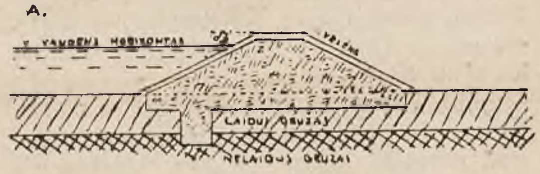
Kaip atskiras tvenkinys įtaisyti, matome žemiau įdėtame brėžinyje. Aplink tvenkinį padarytas pylimas, o per vidurį iškastas gaudymo griovys. Į gaudymo griovį sueina nusausinimo grioviai. Jie reikalingi tada, kai tvenkinys po 4—5 naudojimo metų ištuštinamas, paskui jo žemė suariama, patręšiama ir užsėjama augalais (ypač aukštiniais), kad žemė pagerėtų, pasidarytų derlingesnė. Tada prieš žemės dirbimą nusausinimo grioviai greitai nusausina žemę.

Darant pylimus, pirmiausia reikia žinoti, ar pro pylimo apačią neprasisunks vanduo. Jeigu žemė yra laidi, be

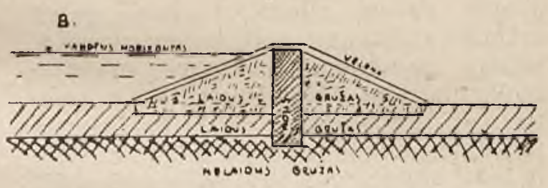

molio, tai darant pylimą naudinga viduryje pylimo įtaisyti iki nelaidaus sluoksnio spynas iš molio. Kaip jos padaryti, matome žemiau įdėtame brėžinyje A, B ir C.

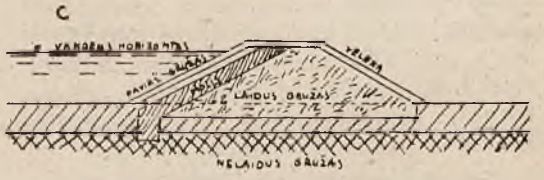
A.

B.

C

Bet jeigu arti nėra molio, tai reikia spynų nedaryti, kad pylimai labai brangiai nekaštuotų. Bet tada reikia daryti didelius šlaito palinkimus, kitaip tariant, reikia daryti pylimus plačiais pagrindais. Pilant pylimą, jis reikia gerai suspausti, geriausia, važinėjant su žeme pylimu. Iš vandens pusės šlaito palinkimas daromas daug didesnis, o iš lauko — mažesnis (statesnis). Pylimo aukštis turi būti tokis, kad viršytų normalų tvenkinio vandens sluoksnį apie 30 cm. Pylimas gerai išvelėnojamas.

Atvedamuose kanaluose, kuriais atbėga vanduo į tvenkinius, vandens kiekiui reguliuoti įrengiamas skydas arba šliužas, kuris susideda iš užtvaros ir geležinių grotų.

Skydas gali būti betoninis ir medinis. Mažiems tvenkiniams pakanka medinio, kuris panašiai padaromas, kaip ir betoninis.

(Žiūr. pabaigą 40 pusl.)

SVEIKATA UŽ AUKSĄ BRANGESNĖ

Odos uždegimas nuo saulės spindulių

Perilgai pirmą kartą pasideginus arba padirbėjus saulėje, oda labai parausta (užsidega), pradeda perštėti, paskui gali atsirasti pūslelės ir joms sprogus, oda pradeda luptis. Kartais net pakyla karštis ir atsiranda sunkesnis odos uždegimas. Todėl, pajutus perštėjimą, reikia odą ištepti vazelinu arba nesudytu sviestu. Jei odoje atsiranda pūslės, tai patartina dėti kompresus su 3% boro tepalu arba Burovo vandeniu (1 šaukštas į $1/2$ stiklinės vandens). Vietoje to taip pat gerai veikia kompresai su kalkiuotu aliejumi (Aq. calcis ol. lini aa) tik reikia juos dažnai keisti.

Saulės kaitros trenkimas

Žmogaus kūnas visada stengiasi išlaikyti vienodą temperatūrą, maždaug nuo 36,5° iki 37°C. Būdamas karštoje atmosferoje, žmogus ima smarkiau kvėpuoti ir labiau prakaituoti, o prakaitas, garuodamas, paima iš kūno daug šilimos ir tokiu būdu neleidžia pakilti karščiui. Bet nevisada ir nevisi žmonės sugeba apsiginti nuo žalingo aukštos temperatūros veikimo. Dažnai pasitaiko, kad karštą dieną, ilgiau padirbėjęs lauke, vienas kitas staigiai pasijaučia blogai: darosi silpna, trošku, galva svaigsta, sunku kvėpuoti, sausa burnoje. veidas pamėlynuoja, širdis pradeda plakti dažniau, bet silpniau, pakyla karštis. Tai yra ženklas, kad tas žmogus jau ilgiau negali pakęsti tokio karščio ir tokį staigų nuo kaitros susirgimą vadiname *kaitros trenkimu*. Gana dažnai pasitaiko, kad kaitros trenkimas būna toks stiprus, kad žmogus netenka sąmonės, prasideda mėšlungiai (traukymai, tąsymai) iš burnos pasirodo kruvinos puros ir žmogus miršta.

Saulės kaitros trenkimas ištinka žmones dažniausia karštą ir ramią dieną, kada prakaitas labai pamažu garuoja, arba prieš audrą, kada oras yra pilnas vandens garų tvankus, o žmonės škuba pabaigti kokį nors darbą. Taip pat dažnai pasitaiko kareiviams, ilgai žygiuojant, maldininkams, einantiems dideliu būriu, procesijų ir iškilmių metu bažnyčioje, kada žmonės susispaudę krūvoje.

Jei oras yra sausas ir vėjas perpučia rūbus, o žmogus turi pakankamai vandens ir prakaituoja, tai tokiose sąlygose žmogus gali pakęsti didelį karštį. Kaitros trenkimas gali pasitaikyti ir pirtyje, jei oras yra tvankus. Todėl pasivanojus, reikia pirtį pravėdinti.

Bažnyčiose ir susirinkimuose, kur sueina daug žmonių, reikia žiūrėti, kad būtų atidaryta kuodaugiausia langų, kad vėjas perpūstų ir vėdintų. Vasarą dėvėti lengvus drabužius.

Ligonies gelbėjimas. Kiekvienas turi mokėti suteikti pirmąją pagalbą, nes dažnai, kol atvyksta gydytojas, būna jau pervėlu. Tuojau reikia ligonį paguldyti pavėsyje: jei veidas pamėlynavęs— aukštyn galva, jei išbalęs, tai žemyn galva. Atsegti apykaklę, juosmenį, moterims gorsetus ir diržus; šlakstyti šaltu vandeniu veidą ir dėti ant galvos šaltus kompresus. Jei ligonis yra sąmoningas, duoti jam gerti šalto vandens su 25—30 valerijono lašų arba juodos kavos.

Jei ligonis be sąmonės ir menkai kvėpuoja, duoti jam uostyti amoniako, trinti rankas ir kojas. Jei tas nepadeda ir ligonis vis menkiau arba visai nustoja kvėpuoti, reikia tuojau ligonį pražiodinti, įkišus tarp dantų lazdos galą ir palaikyti liežuvį, kad jis neužkristų giliai į gerklę.

Nieko nelaukiant, *padaryti dirbtiną kvėpavimą*. Kaip daryti dirbtiną kvėpavimą, parašysime kitą kartą.

Žaibo trenkimas

Žaibas kasmet padaro daug žalos: sudegina trobesius užmuša žmones ir gyvulius. Vienus žmones užmuša vietoje, kitus tik gerokai pritrenkia ir apkvaišina. Kartais laiku suteikta tinkama pirmoji pagalba gali žmogų išgelbėti nuo mirties. Iškart reikia atsagstyti sagas ir diržus. Žiūrėti ar ligonis kvėpuoja. Jei ligonis nekvėpuoja, veidas pamėlynavęs, tai tuojau daryti dirbtiną kvėpavimą, tol, kol pradės pats kvėpuoti. Žinoma, jei po pusės valandos ligonis pats nekvėpuoja ir nerodo jokių gyvybės ženklų, tai jau nėra vilties jį išgelbėti.

Visur yra paprotys žaibo trenktąjį užkasti drėgnon žemėn. Jei kas tuomi labai tiki, tai teapkasa žemėn taip, kad ligonis laisvai galėtų kvėpuoti. Apkasus gi visą ligonį ir jo krūtinę, galime jam tik pakenkti.

Jei žaibo trenktasis gerai kvėpuoja, bet netekęs sąmonės, tai reikia jį apšlakstyti šaltu vandeniu, vynioti jį į šlapias paklodes. Žmogui be sąmonės negalima duoti nieko nei gerti nei valgyti, kad nepaspringtų. Jei ligonis gali gerti, duoti jam šalto vandens su valerijono lašais arba juodos kavos.

Apalpimas

Žmonės apalpsta dažniausia ten, kur yra trošku, tvankus oras: bažnyčioje minioje, susirinkime. Žmogus staigiai išbąla, netenka sąmonės ir krenta vietoje. Tada kvėpavimas esti paviršutiniškas, pulsas silpnas. Apalpusį tuojau reikia išnešti oran arba į kitą kambarį, atsagstyti sagas ir diržus, pakelti kojas aukštyn, o galvą nuleisti žemyn, veidą ir krūtinę šlakstyti šaltu vandeniu. Gerai yra duoti uostyti amoniako. Kai atgauna sąmonę, galima duoti gerti šalto vandens ir valerijono lašų.

Silpnesni, pavargę, mažakraujai, nėščios moterys ir kiti, linkę dažnai alpti, turi vengti didelio susispaudimo minioje, bažnyčioje ar susirinkime turi stovėti arti lango ar durų.

Kraujo bėgimas iš nosies

Kraujo bėgimas iš nosies vasarą pasitaiko dažniau negu žiemą. Dažniausia pasitaiko jauniems žmonėms, turintiems silpną nosies gleivinę, arba dažnai krapštantiems nosį. Kraujas pradeda bėgti iš nosies labiau sušilus, darbą dirbant arba valgant.

Jei dažnai ir nemaža kraujo išbėga iš nosies, tai toks žmogus gali susirgti mažakraujyste ir galvos skaudėjimais. Kad kraujo bėgimą iš nosies būtų galima sustabdyti, reikia atsisėsti vėsioje vietoje, užriesti viršun galvą ir kvėpuoti pro nosį. Atsegti apykaklę ir dėti ant nosies ir kaktos ledą arba šaltą kompresą.

Jei po kiek laiko kraujas nenustoja bėgęs, reikia tą nosies pusę užspausti arba kietai užkimšti vata, suvilgyta boro arba geležies chloratu (Sol. Ferri sesquichlorati). Sustabdžius kraujo bėgimą, negalima tuojau šnirpšti nosies, nes ir vėl gali trūkti kraujas. Galima tik atsargiai nusiprausti veidą, dar geriau nusišluostyti šlapiu rankšluosčiu

Gydytojas.

Nuospaudos (sąvelos)

Nuospaudas turintiems patariama šitaip elgtis. Pasirūpinti gerų batų, kad kojų visai nespaustų. Kiekvieną vakarą pusę valandos mirkyti koją tokio ka štumo vandenyje, kaip tik pakenčiama. Išmirkytą koją sausai nušluostyti ir aštriu peiliu nuospaudos viršų nuimti, padaryti ją kiek plonesnę. Tik piauti reikia labai atsargiai, kad neįsipiautum iki kraujo. Geriau nupiauti per mažai, negu per daug. Jei nuospauda plona arba neseniai piauta, tada ir visai nepiauti Prie taip paruoštos vietos pridėti vaistų ir taip juos prie vietos pritvirtinti, kad nenuslinktų (klijais, pleistru ar bintu). Galima dėti Raudonojo Kryžiaus vaistinės pliosterį nuospaudoms.

Perkant vaistinėje vaistų nuo nuospaudų, būtinai reikia kuo smarkiausiai klausti vaistininką, kaip juos vartoti. Mat, įvairūs vaistai įvairiai ir vartojami. Reikia turėti pakankamai kantrybės ir atsidėjimo gydyti: nė vieno vakaro nepraleidžiant per kelias dienas, o kartais ir savaites.

Tačiau yra atsitikimų, kad ir labai uolus gydymas nepadeda, tada belieka kreiptis į gydytoją, kad išrašytų tokių stiprių vaistų, kokių vaistininkas be recapto neparduoda arba, kad išpiautų nuospaudą su šaknim ar ją išdegintų.

Nutrintos kojų vietos aptepamos cinko tepalu ir aprišamos.

MOTERŲ DARBAI

Ką darysime iš drobės

Žiemos metu moterys daugiausia laiko praleidžia prie ratelio, skubėdamos verpti linus, kad išaušus pavasariui galėtų prisiausti gražių staldengčių, rankšluosčių ir plonų drobių. Tuos vi-

1.

sus gražius audeklus paslepia į skrynias ir laiko ilgus metus. Bet nereikia leisti medžiagai trūnyti, o reikia ją suvartoti. Iš gražios lininės drobės daug galima pasidaryti gražių rankdarbių, papuošti savo kambarius, taip pat pasisiūti sau suknelę. Vasaros metu labai graži ir praktiška drobinė suknelė. Suknelės siuvimui tinka baltinta ir nebaltinta drobė. Jei suknelė siuvama nebaltintos drobės, tai prieš siuvant reikia gerai išplauti (tik nevirinti, kad per daug nenubluktų), kad subėgtų — susitrauktų. Tiek baltintos, tiek nebaltintos drobės suknelę galima puošti labai įvairiai. Paprasčiausias puošimas — siuvinėjimas: dyksneliu, pynute, kryželiu. Šie siuvinėjimo būdai daugiau tinka vaikams. Suaugusių suknelėms geriau imti kombinuotą puošimą. Žinoma, darbo daug daugiau, bet tokios suknelės gražumas apmokės darbą.

Suknelė 1 nr., palaidinėlė ilga. Visa suknelė puošta ryškėmis, baltu siuvinėjimu (haftu). Hafto lapeliai neiškirpti, bet truputi priklota ir apsiūta. Visas sijonas puoštas aplink ryškėmis su haftu.

2 nr. papuošta vien ryškėmis su tinkleliu. Tinklelį galima išsiuvinėti. Sijonas puoštas tik šonuose iš vieno krašto ryškėmis.

3 nr. suknelės papuošta ryškėmis su tinkleliu, tulpelės galima išsiuvinėti arba palikti tos pačios medžiagos (aplikacija). Sijonas papuoštas ryškėmis, kurių viena nuo antros 2 — 3 cm atstumo.

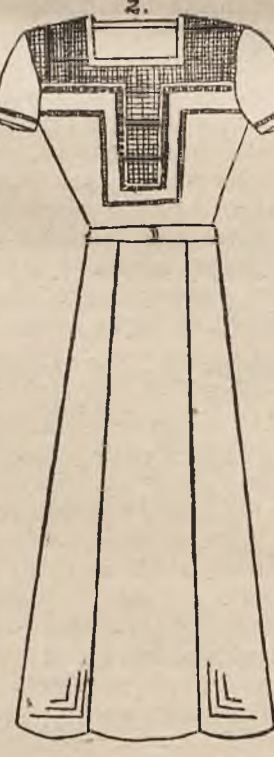
Turiu pastebėti, kad prieš pradedant traukti tinklelį, reikia gerai išsiskaičiuoti, kad visi langeliai būtų vienodo didumo. Jei traukiame palaidinėlės priekį, geriausiai pradėti iš vidurio į abu šonus. Traukti atsižvelgiant į drobės storumą. Jei plona drobė, galima traukti 4 – 5 siūlus, paliekant po 3 siūlus, jei storesnė—traukti po 3, paliekant po 2 siūlu.

Suknelę galima siuvinėti įvairių spalvų siūlais. Gražiausia — balta arba panaši į linų pluoštą, truputį tamsesne spalva. Siūlų rūšis geriausiai tvistas arba D. M. C. Galima imti ir kitas rūšis, tik reikia žiūrėti, kad nebluktų. Išsiuvinėjimui nereikia imti stambių raštų. Tinkleliui išsiuvinėti imti smulkius mūsų juostų raštus arba mažas tulpeles, žvaigždutes. Taip pat ir spalvuotai Kad būtų galima gražiau ir pigiau apsirengti —reikia stengtis drabužį pačiam pasisiūti ir jį papuošti.

Rūgštynių sriuba

Sudėti į šaltą vandenį nuplautą mėsą, 3—4 morkas, 1 petrušką, 1—2 svogūnus, keletą ab. pipirų, 1 — 2 loto lapelius. Mėsą galima imti šviežią su kau-

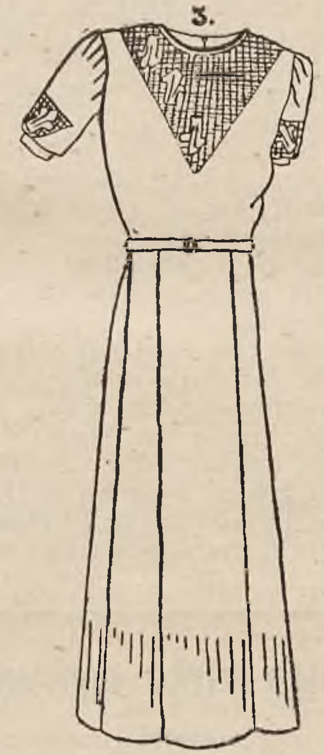
2.

lais, arba, norint, kad sriuba būtų aštresnė, — rūkytą kiaulieną. Galima tą sriubą virti ir visai be mėsos, tada jos pagrindą sudaro minėtų daržovių prieskonių sultinys.

Rūgštynės nuvalyti, nuplauti ir smulkiai supiaustyti, sudėjus į puoduką užpilti sultinio, įdėti truputį sviesto, druskos ir patroškinti. (Druska palaiko gražesnę žalią spalvą). Sriubą perkošti, sudėti rūgštynes, įdėti druskos ir rūgšties, kiek reikia, ir užbalinti rūgščia grietine, kurioje išplakti 1/2 šaukšto kvietinių miltų, tada sriuba būna ne taip vandeninga.

3.

Prie tos sriubos duodami įvairūs priedai: kietai virti kiaušiniai, bulvės, manų košė, pyrago džiuvėsiai. Kiaušiniai supiaustomi skiltelėmis ir sudedami į sriubą prieš duodant į stalą, arba galima atskirai paduoti. Virtos ar keptos bulvės paduodamos atskirai. Jeigu neduodama kiaušinių ir bulvių, galima į sriubą sudėti kietai virtos supiaustytos šmotukais manų košės arba atskirai paduoti pyrago džiuvės'us.

Negąsdinkite vaikų'

Tenka matyti, kai suaugę gązdina mažus vaikus. Ar tai iš netyčių kaip nors surinko, ar tai užsimetę kokį keistą švarko, taiko vaiką „pagauti". Vaikai išsigandę klykia, rėkia, o žiūrėtojai smagiai juokiasi. Bet ar pagalvojama, kaip tas juokas vaikui kenkia. Vaikas išsigandęs dažnai suserga. Esti atsitikimų, kad išgąsdinti vaikai taip suserga, kad tik labai stropiai gydomi tepagija. Kiekvienas gąsdinimas labai pakenkia vaikų nervams ir protui.

Vaikų gąsdinti negalima. Nuo mažens juos pratinti nieko nebijoti. Nereikia pasakoti nebūtų daiktų apie žydus, baubas. Kada vaikas ko nors bijo, jį reikia atsargiai privesti prie to daikto, kurio bijo, ir paaiškinti, kad tai paprasčiausias daiktas, o ne vaiduoklis. Reikia vaikus pratinti nieko nebijoti, o gąsdinančius sudrausti.

Vandens horizontui reguliuoti tvenkinyje yra statomi vienuoliai. Vienuolis sudarytas iš medinės dėžės, kuri viduje turi grotas ir falcus lentelėms sudėti. Tų lentelių pagalba reguliuojamas vandens kiekis tvenkinyje. Vienuolis pritvirtinamas prie pylimo. Vanduo nuo vienuolio per pylimą nuvedamas moliniu, betoniniu arba mediniu vamzdžiu.

Ganykliniuose tvenkiniuose pradedama auginti metinukai arba dveigiai. Metinukai turi 8 — 10 — 12 cm. ilgio ir 2—3 tūkstančiai štukų sveria apie 50 kg. Tokio skaičiaus (2 — 3 tūkstančių) metinių karpiukų užtenka 4 6 ha žuvų ūkiui, nes 1 ha tvenkinių laikoma apie 400—600 štukų. Dviejų vasarų 200 karpių sveria apie 50 kg. Tiek karpių (200 štukų) užtenka 1—1½ ha tenkinių plotui. Jei tvenkiniai gerai prižiūrimi, tai galima juose auginti daugiau karpių. Trijų vasarų karpis sveria apie 5 kg. Jis jau parduodamas.

Žiemos metu ganykliniai tvenkiniai laikomi be vandens, kad dirva pagerėtų, išsivėdintų.

Žieminiai tvenkiniai turi būti 2 — 3 mtr. gylio, kad žuvys neišsaltų. Jie turi turėti nuolatinę vandens srovę.

Karpius gaudo ne tiktai žmonės (tvenkinio karpiai labai lengvai gaudosi), bet žvėrys ir paukščiai. Iš naminių paukščių labai naikina antys, retai žąsys. Dėl to tvenkinius reikia stropiai prižiūrėti. *Agr. J. Jankauskas.*

Danija virto dykuma

Nuo mūsų krašto į vakarus, tarp Baltijos ir Šiaurės jūrų, stūkso Jutlandijos pusiasalis ir Faroe salos. Pusiasalį ir salas užima Danija. Tai 44.320 kv. kilometrų valstybė, turinti beveik 4 milijonus gyventojų. Per paskutiniuosius 50 metų Danija padarė nepaprastą pažangą žemės ūkyje. Proporcingai imant, paskutiniuoju laiku ji pagamina daugiausia sviesto, bekonų ir javų. Taip pat labai išplitusios yra ir smulkiosios ūkio šakos. Gyventojai to pasiekė nepaprastomis pastangomis. Jie pasiryžo išnaudoti kiekvieną žemės sklypelį. Jie nepaliko ramybėje net pačių nederlingiausių plotų, į kuriuos privežė derlingos žemės, supildami tokio storumo sluoksnį, kad galima būtų sėti kviečius ir pašarines žoles. Bedirbdami, vieni žmonės mirė, o jų sumanymus vykdė vaikai. Pagaliau Danija virto vienu dideliu daržu, kuriame ėmė augti viskas. Bet danai tuo dar nepasitenkino. Jie pradėjo ūkininkauti racionaliai, žiūrėdami, kad į žemės ir gyvulių ūkį įdėtas darbas kuo labiausiai apsimokėtų. Ne veltui tad šią valstybę visi laiko pavyzdingiausiu žemės ir gyvulių ūkio kraštu.

Bet štai šiomis dienomis šį puikų kraštą ištiko nepaprastai skaudi gamtos nelaimė. Tūkstančiai ha derlingiausios žemės, tūkstančiai ha geriausios rūšies ganyklų, tūkstančiai ha pasėlių virto smėlio dykuma. Šią žiemą Danijoje sniegas neiškrito. Pavasarį nei kartą nelijo. Slinko savaitės, mėnesiai, o saulė kepino žemę be jokio pasigailėjimo. Žemė nuo karščio išdžiūvo ir suskilo. Žmonės, manydami, kad sausros tuoj pasibaigs, pasėjo javus, tačiau nesudygo nė vienas grudas. Meteorologijos stotys skelbė, kad lietaus reikia laukti kiekvieną dieną. Ūkininkai įgijo naujų vilčių ir javus pasėjo antrą kartą. Tačiau ir dabar viskas nuėjo niekais. Vietoje lietaus ėmė pūsti smarkūs vėjai, kurie nušlavė perdžiūvusius derlingos žemės sluoksnius. Saulės atokaitoje pradėjo baltuoti smėlis. Būtų buvę dar pusė nelaimės, jei vėjai būtų aprimę. Tačiau jie ėmė pūsti dar smarkiau, virsdami nepaprastomis vėtromis.

Matę Daniją, dabar pasakoja, kad ji daro šiurpų įspūdį, ypač vakarinėje dalyje. Nudraskęs derlingos žemės sluoksnį, vėjas ėmė žarstyti perdžiūvusį smėlį, nešti jį dešimtis kilometrų ir pilti ant derlingų žemės plotų. Be to, vėtros pajudino milijonus tonų smėlio, buvusio vakarų pajūryje. Vėtros siautė taip smarkios, kad jos įstengia nunešti smėlį šimtus kilometrų, tarytum dulkes. Ant derlingų žemės plotų dabar stūkso suversti 0,5 — 1 metro storumo smėlio sluoksniai. Smėlis palaidojo žolę, medelynus, kai kur užnešė ligi palangių namus, užvertė kelius ir geležinkelius. Jauņuose soduose kyšo iš smėlio tiktai vaismedžių viršūnėlės. Įvairūs grioviai ir kanalai yra sulyginti su žeme.

Kokią gausybę smėlio vėjas žarsto iš vietos į vietą, galima suprasti jau iš to, kad vietomis tamsu būna net vidurdienį. Atrodo, kad žemė paskendo pilkame rūke. Be žiburio nieko negalima įžiūrėti. Miestuose ir miesteliuose žmonės naudojasi elektra vakare ir dieną. Tiek namuose, tiek gatvėse žiburiai spinkso pilka šviesa, tarytum laidotuvių žvakės. Dulkės tokios smulkutės, kad prasiskverbia pro uždarus langus ir duris. Jų pilna visur, kaip dūmų. Jos graužia akis, sunkina alsavimą, storu sluoksniu gula ant drabužių ir maisto produktų. Upėse, ežeruose, tvenkiniuose ir šuliniuose vanduo telkšo drumzlinas. Prieš vartojant, jį tenka košti.

Ėmus siausti smėlio audroms, kilo visa eilė milžiniškų gaisrų. Vietomis dega miškai, o vietomis durpynai. Didžiausias gaisras vyksta netoli Olbergo miesto. Čia ugnis yra apėmusi kelias dešimtis kvadratinių kilometrų durpynų. Iš kur čia ir kitur kilo gaisras, nežino niekas. Sausrų metu durpynų paviršius išdžiūvo, kaip šiaudai, ir užsidegti reikėjo tik menkos kibirkštėlės. O užsidegus, ugnis nepaprastu greitumu išplito, nes durpynai liepsnojo kaip parakas. Žmonės šoko ugnį gesinti, tačiau jos negali įveikti. Dabar aplinkui ugnies apimtas vietas yra kertami miškai ir kasami grioviai, sudarant apsaugos juostas. O patys ugnies apimtieji plotai paliekami, nes juos užgesinti gali tik nepaprastai gausus lietus.

Tikra dykuma yra pavirtusi didesnioji Danijos dalis. Kad iš jos šiemet bus kokia nauda, niekas netiki. Nelaimė yra laikoma valstybinio masto, nes ji palietė kaip tik tas vietas, kurios krašto ūkiui turi svarbiausios reikšmės. Ūkininkai nieko daugiau nebesugalvoja, kaip tik parduoti savo gyvulius, kurių dėl pašaro stokos nebeišgali išlaikyti. Šių vietų gyventojai į ateitį žiūri su pasibaisėjimu. Nuėjo niekais ilgų metų darbas. Ką ūkininkai didžiausiomis pastangomis buvo sukūrę, gamta sunaikino per kelias dienas. Tiesa, vyriausybė daro viską, kad gyventojams padėti, tačiau ji yra bejėgė kovoti su gamta ir neįstengs padengti visų nuostolių. O nelaimė nuostolių padarė neapsakomų. Netenka tad abejoti, kad Danija turės pakelti nemažai vargo ir sunkumų, kol nutrins nuo savo paviršiaus šios skaudžios nelaimės paliktus pėdsakus ir kol atstatys sugriautą savo ūkį.

Klausimai ir atsakymai

Kl. 1) Ar tiesa, kad kopūstai nereikia sodinti arti namų, nes labai kirmėlės gadina?

2) Kiek kaštuotų 3-jų dantų rankinis purintuvėlis?

3) Durpyne užpernai augo linai, pernai avižos, o šiemet noriu sodinti kopūstus. Ar užderės? *Vyt. Steponėnas,*

Ats. 1) Kirmėlės, teisingiau tariant, peteliškių vikšrai kopūstus naikina ne tik arti namų, bet ir laukuose. Tačiau arti namų gali kiek ir labiau naikinti, nes trobų pastogėse, ant tvorų vikšrai prikibę virsta lėlytėmis, iš kurių pasidaro peteliškės. Šios ir lekia dėti kiaušinėlių ten, kur yra arčiausia kopūstai. Be to, aplink namus daugiausia auginama įvairių kopūstinių augalų, todėl peteliškės čia dažniausiai laksto ir deda savo kiaušinėlius, iš kurių išsirita kirmėlės. Turint tai galvoje, geriau kopūstus auginti kiek toliau nuo namų.

2) Trijų dantų purintuvėiis „Norkros" kaštuoja 2 auks. 90 sk. Galima gauti Viniuje sėklų ir daržininkystės reikmenų krautuvėse (pav. Zavaline g-vė Nr. 28). Galite paprašyti Adutiškio geležinių reikmenų krautuvininkus (pav, V. Gailiušą), kad jie šių įrankių pargabentų.

3) Durpyne kopūstai labai gerai dera, todėl drąsiai galite juos ten susodinti. Tik, žinoma, reikia gerai mėšlu patręšti, nes, atrodo, kad tas durpynas dar netręštas.

J. J—kas.

Žemės ūkio gaminių kainos

Šių metų gegužės 28 d., Vilniaus Javų-Prekių Biržos pranešimu, buvo mokama už 100 kg auks.

Rugiai	19.00—20.00
Kviečiai	25.00—27.00
Miežiai	16.75—17.75
Avižos	18.50—20.00
Grikiai	16.25—17.25
Vikiai	18.00—19.00
Lubinas (mėlynas)	13.00—13.50
Kvietinės sėlenos	13.00—13.50
Ruginės sėlenos	13.00—13.50
Sviestas 1 kg I rūšies urme	2.60
„ „ „ detal.	2.90
„ „ II rūšies urme	2.50
„ „ „ detal.	2.80
„ „ III rūšies urme	2.20
„ „ „ detal.	2.50
Kiaušinių kapa	3.00—3.60
„ štuka	6—7 sk.

Atsakomasis redaktorius ir leidėjas LIUDVIKAS CICĖNAS. „RUCH" spaustuvė, Vilnius, Totorių g. 6.